

30 let hitro raste in se veliko bolje presajati dá kakor smreka (omorika); tudi je s slabo zemljo bolj zadovoljen; šilje mu odpada vsako leto, kar je dobro, da se deblo tako zlo ne omaja; če se mu oklestijo debele spodnje veje, požene kmali nove mladike; terpi dalje časa in je tako rekoč hrastovina za planinske dežele. 2) Jesen (jasen) poganja, ko je še mlad, po 2 do 3 čevlje dolge mladike, steblo je ravno, les terden, veje mu brez škode hlestiti in perje oberati smeš. Listja ima toliko, da ga gospodar dvakrat na leto pobirati more, in listje njegovo je dobra hrana za goveda. Zato pravijo na Štajarskem in Krajskem, da jesen je senožet v zraku, ki se dvakrat kositi dá. 3) Za pusto in suho zemljo naj se izbere božje drevo (Götterbaum, alianthus glandulosa), ki 10—15 let staro je dosti močno za telegrafni drat; le na to je treba gledati pri izreji tega drevja, da začne krono še le delati, ko je 10—12 čevljev dorasel. 4) Za mokrotno zemljo pri grabnih, v katerih večkrat voda stoji, se priporoča laški jagnjed (Pyramidenpappel), kteremu se imajo spodnje veje oklestiti in ko je 20—30 čevljev visok krona odsekati, da deblo hitro debelo postane in ga veter preveč majati ne more. 5) Za še bolj močirno zemljo je le jelša.

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Slana ali mraz.

Že vidimo rastlinje, germovje in druge stvari pod milim nebom kakor s sladkorom potresene. Pač je sladkor ta včasih, da se Bogu usmili! Pa kakor morebiti dež in rosa in sneg in led, tako mora biti tudi slana (mraz). Ni pa slana nič družega, kakor zmerznjeni sopari, ki so po dotiki z družimi stvarmi ob svojo tekočnost prišli. Rose nekoliko pada vsak dan. Nje tekočnost se dá le toploti pripisati. Al kako lahko zgubi kakšna stvar svojo toploto, zlasti če je tenka in nježna, in če je druga stvar, sktero v dotiko pride, precej merzlejša! O merzlih spomladnih ali jesenskih nočeh mora tenko rastlinje neobhodno ob več toplote priti, ko, na priliko, debelejše veje močnega drevja. Naravno je tedaj, da slana nježne rastline in tenke mladike prevleče; nikdar pa ne debelih véj. Ko rosa na take stvari pade, ki so precej omerznile, se jim nje toplota kar hitro dodeli. In kaj družega se more sedaj zgoditi, ko da, ker je rosa ob svojo toploto prišla, se nje deli bolj skup stisnejo, se močnejše eden družega tikajo in se tako v nježen led spremené? Če pridejo sedaj k že zmerznjenim soparom še nezmerznjeni, se sterdijo ti skoraj tisti hip, ko se unih dotaknejo; se narašajo in leže tako neredno med seboj in eden verh družega, kakor pri slani navadno vidimo.

Iz tega se lahko vidi, kako se zgodi, da se celó na dlakah in laséh žival in ljudi sren napravlja. Sopari iz nosa in iz ust, in pot, kolikor ga na laséh v prostem zraku ostane, napravijo to slano. — Ravno taka je s poslopji, ki jih pozimi pogostoma z zmerznjenimi svetlimi nitmi in kosmiči prevlečene vidimo. Če so stene poslopij dovolj merzle, ne more drugač biti, ko da se vodni sopari, ki so se jih poprijeli, sterdijo in zmerznejo. Zato se o hudem mrazu take spremembe ne vidijo, ker o hudem mrazu zmerznejo sopari že v zraku, in ko bi se tudi sten poprijeli, bi ne mogli na njih obtičati, ker se jih le na redko kakšni pičici tikajo. Velikokrat pa se prigodi, da se stene tudi o nar hujem mrazu kakor s snegom zagernjene vidijo. To je gotovo znamenje, da bo ožstrost mraza odjenjala.

Spoznaj, prijatelj moj, tudi v tem prigodku narave modre in dobrotljive namene svojega stvarnika. V njegovi roki, in pod njegovo modro vlado je vsako djanje narave pospešilo rodovitnost zemlje. Vsak posamesen prigodek se vjema z zvezo narave, in pospeši, kolikor more, popolnost veseljnosti.

Zgodovinski pomenki.

Rimska cesta iz Akvileje čez Emono v Sisek.

Razložil Davorin Terstenjak.

V Antoninovem potopisu so naznamljane sledeče mesta, skoz ktere je rimska cesta iz Akvileje v Siscio čez Emono deržala: Aquileja XXXVI. Fluvio frigidus. XXII. Longatico. XVIII. Hemona. XXV. Praetorium Latovicorum. XVI. Noviodunum XXVII. Quadrata XXVIII. Siscia.

O početku nekdanj imenitnega mesta Akvileje piše Eustaci „in scholiis ad Dyonis.“ sledeče: „Aquila urbs, quae et Aquilia quatuor syllabis vocatur ab volucre, quam Itali aquilam adpellant, denominata“ in Julian Caesar in Orat. de Const. imper. rebus gestis: „Urbi, quum conderetur, aquila dextra ex parte coelitus advolans de suo nomine vocabulum imposuit“ *). Tu imamo točna dokaza, da je mesto dobilo ime po pticu orlu. Mesta sedanjí čas ni več, samo razvaline še označujejo nekdanjo slavo, in ostanek edini je vas — Oglej. Hitro se dá spoznati, da je Oglej prestavek latinskega imena Aquileja v slovensko. Učeni jezikoslovci, kakor Bopp terdijo, da je korenika latinske besede aquila, sanskritska ash celerum esse, ashu cito, berzo, hitro, torej aquila — berzi ptič. Ravno ta pomen ima slovenska beseda orel, ker je korenika te besede sanskritski glagol ar celerem esse, tudi nemški Aar jo izpeluje iz sanskritskega themata. Da so si glasniki r, g, z, š v slovenščini sorodni, vé vsak poveršen jezikoslovec, n. pr. ubog, ubožen, uboren. V frizinskih spomenicah nahajamo poranem, namesti pošanem (gonim, genem, ženem, gnati). Oglej je toraj toliko kot orel. Čerka e je po matatezi prišla pred e, kakor to vidimo v besedi dolgo in dluho (česki). Morski pristav se je velel že v starih časih Grado (grad).

Po Ogleji je naznamljena postaja: Fluvius frigidus. Vsi starinoslovci in tudi jaz jo iščejo v Vipavi. Po tej postaji pride Longaticum. Schoenleben in Muhar stavljata to postajo v dnešnji Logatec. Imé je čisto slovensko od log, der Wald, Logatec, Waldheim. Long je nosovnica (primeri polsko dab, donb, domb in način izgovarjanja venčni namesti večni). Znamenito je premisliti, da je nemški jezik ime te postaje po ravno tisti postavi prekrožil v nemščino, po kateri ime terga Rogatec, naimre: Logatec (Lohatec), v Lohitsch, Loitsch, Rogatec v Rohitsch, Roitsch. V tej primeri leži važen dokaz, da ime Longaticum ni ne rimsko ne celtiško, temoč le polatinčeno. Tudi sestava in oblika besede ne obstojite kritike ne pred rimsko ne pred celtiško gramatiko.

Po postaji Longaticum je postavljeno mesto Hemona. Imé tega mesta se glasi pri Ptolomeji Emona, pri Pliniu Aemona, pri Antoninu Hemona, pri nekterih Hemuna in Hema.

Da pravlica od zidanja Hemone po Jasonu druga ni, kakor basen brez vsake temeljitosti, čeravno si je naš vsega poštenja vredni Schoenleben prizadeval resnico dokazati, spozna vsak izurjen historik, in v nar novejšem času je naš rojak učeni profesor dr. Čizman

*) Upamo, da pri slovanskih braveih imamo že toliko vere, da vse, kar terdimo, ne trosimo iz rokava, temoč iz točnih izvirov. Bodo nam torej prizanesli, ako pri izpisu člankov za „Novice“ namenjenih, mudnih citatov ne navajamo. Pis.